

שו"ת משנה הלכות חלק ט סימן שצח

אי מותר להאריך חיי גוסס ע"י יסורים

מוצש"ק במדבר התש"מ בני יצו"א

בזמן מתן תורתנו. יעורר זמן גאולתנו, ונזכה לקבל פני משיח צדקנו, ובתוכם מע"כ ידי"נ הרה"ג המפורסם כש"ת מוה"ר שמואל אלימלך טוירק שליט"א בעמח"ס כרם צבי רב בבראנקס

אחדשכ"ת. בדברי תורה אשר תמה על מו"ר רשכבה"ג שר התורה מוהר"מ פיינשטיין שליט"א שאסור לרופאים לעשות מעשה להאריך חיי שעה של אדם אם יהי' ביסורים כיון שאינו לרפאותו אם החיי שעה שיחי' עוד יהי' ביסורים אסור ואף השבו"י יודה בזה דמסתבר דזהו הטעם שמותר להסיר דבר המעכב יציאת הנשמה כשאין בזה מעשה כדאיתא ברמ"א סי' של"ט יו"ד ס"א שהוא משום היסורים ואם יהי' מותר לעשות אמצעים להאריך חיי שעה אף כשהי' לו יסורים איך יהי' שייך להתיר להסיר דבר המעכב יציאת הנפש הא אדרבה הי' צריך להביא הדברים המעכבים יציאת הנפש עי"ז יחי' מעט יותר אלא ודאי דאסור לעשות אמצעים להאריך חיי שעה באופן שיהי' ביסורין וסתם עיכוב יציאת הנפש בגוסס הוא ביסורים כמובא בבית לחם יהודה בגליון הש"ע יו"ד שם בשם ספר חסידים בטעם שאסור לצעוק עכ"ל. וע"ז תמה מעכ"ת מהא דבא"ח סי' שכ"ט ס"ד פסק המחבר דאפילו מצאו מרוצץ שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה מפקחים ובודקין עד חוטמו עכ"ל ובביאור הלכה שם כתב וז"ל ודע עוד דה"ה גוסס נמי מחללין עליו בפיקוח הגל או אם רופא אומר שסממנים אלו יועילו לו להאריך רגעי חייו דהא מרוצץ נמי גוסס הוא וגרע מגוסס דליכא אפילו מיעוטא דמיעוטא ואעפ"כ משום חיי שעה מחללין עליו וכ"כ בגוסס וכ"כ באו"ה בשם סמ"ג וסמ"ק וז"ל מצאוהו חי אף על פי שנתרוצץ מוחו ואינו יכול לחיות כ"א מעט מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי שעה כדאמר במס' שמחות המעצים עיניו של מת הרי הוא שופך דמים עכ"ל ואי נימא דלרמ"א אסור להאריך בשביל חיי שעה למה מותרין להאריך חייו ואפילו לחלל עליו את השבת ולכן העלה דבר חדש דבהסרת המונע אין כאן איסור רציחה רק לאו דלא תעמוד על דם רעך והגוסס אינו מחויב לסבול יסורים קשים כדי שלא לעבור על לא תעמוד על דם רעך וכיון שהגוסס אינו מחויב אחרים יכולים להסיר ממנו דבר המונע ממנו יציאת נשמה אבל אעפ"כ אין איסור להאריך חייו ומותר אפילו לחלל שבת עליו כפסק המחבר סי' שכ"ט וא"כ יש ראי' דמותר לחלל שבת למי שאין מחויבים להצילו רק שמותר להצילו עכ"ל בקיצור.

והנה דבר גדול דבר מעכ"ת ותמיהתו תמיהה ומ"מ לפענ"ד הלכה כרב בכאן נגד התלמיד הגם שהוא תלמיד המחכים את רבו. וראשונה נראה לדייק מלשון בית לחם יהודה כדברי הגרמ"פ בשו"ע יו"ד שם שחלק על הט"ז במה שהשיג שם על הרמ"א למה התיר הסרת מלח מעל לשונו וכתב הבלח"י דהלכה כרמ"א דמותר וז"ל דהא מאין יבא המלח על לשונו צ"ל כמ"ש בס"א דאסור להרחיק מיתתו ואין משימין מלח על לשונו כדי שלא ימות ע"כ נמצא שמתחלה עשו שלא כהוגן שהי' מניח המלח על לשונו ולכן מותר ליקח המלח מעל לשונו רק בנחת שלא יזיזו אבר עכ"ל הנה שכתב מפורש הבלח"י שאסור להרחיק מיתתו ולכן עשו שלא כהוגן שהניחו גרגיר מלח מתחלה להרחיק מיתתו הגם שע"י יחי' עוד קצת א"כ מבואר להדיא כדעת הגרמ"פ שליט"א. (הגם דלעיקר הדבר מה שהביא שם הבלח"י ממה שכתב המחבר בס"א ולא גרגיר של מלח אין הטעם להאריך חיותו דהרי התם קחשיב (הדברים שאינם לשם רפואה ולהאריך החיות אלא ההיפוך עיין ט"ז שם סק"א ע"ש ודו"ק

ומיהו לעצם קושיתו הי' נלפענ"ד דהנה יש בנדון דידן ג' דינים, א) פשוט דכל היכא דיכול להציל ולא הציל חייב משום לא תעמוד על דם רעך, ב) היכא דא"א עוד להצילו וכבר נתיאשו הימנו והוא ביסורים גדולים ולדעת הרופאים אין לו עוד תרופה למכתו (הגם שאמר חזקיהו המלך לישעי' הנביא (ברכות י' ע"א) כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים ואיתמר נמי ר' יוחנן ור"א דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר הן יקטלני לו איחל) מ"מ מותר ומצוה להתפלל עליו שימות במהרה וכ"ש שלא לעשות פעולות להאריך חיותו ויסוריו והוא ממ"ש הר"ן נדרים מ' ע"א אהא דאמר רב דימי כל המבקר את החולה גורם לו שימות כו' אלא שאינו מבקר את החולה אינו מבקש עליו

רחמים לא שיחי' ולא שימות ופי' הר"ן ז"ל דה"ק כגון שמצטער החולה בחליו הרבה וא"א לו לחיות כדאמרינן בפ' הנושא (כתובות ק"ד) כיון דחזאי אמת' דרבי דעל כמה זמנין לביה"כ ואנח תפילין וקא מצער אמרה יה"ר שיכופו העליונים את התחתונים כלומר דלימות רבי ומש"ה קאמר דהמבקר את החולה מועילו בתפילתו אפילו לחיות מפני שהיא תפלה יותר מועלת ומי שאינו מבקר אצ"ל שאינו מועילו לחיות אלא אפילו היכא דאיכא ליה הנאה במיתה אפילו אותה זורתא אינו מהנהו עכ"ל מבואר דמי שמצטער הרבה בחליו וא"א לו לחיות מצוה להתפלל עליו שימות ואל יצטער וגדולה מזו מצינו בגמ' ב"מ פ"ד ע"א בעובדא דר"י דענשי' לר"ל והי' קא בכי על ר"ל וקא צווח עד דשף מדעת' ובעו רבנן רחמי עליה ונח נפשי' ע"ש והוא פלא. ובאמת מצינו גם בחוני המעגל שאמר או חברותא או מיתותא וביקש רחמים וצ"ע בכל זה אבל מה שנוגע לדידן עכ"פ מבואר דבכה"ג שמצטער מצוה להתפלל עליו באם ש"א לו לחיות עוד שה' יוצאו מצערו א"כ כ"ש שאין לגרום לו צער שאינו צריך ואינו מוכרח לו

ופשוט דהלאו של חובל בחבירו או מצער לחבירו שייך בגוסס כמו בכל ישראל שאסור לצער חנם אלא היכא דאפשר להצילו כה"ג שפיר אמרינן דמותר לצער כל שהוא משום רפואה דכתיב ורפא ירפא ואנן סהדי אפילו בגוסס שאם אפשר לרפאותו מסכים לזה ואפילו נימא דלא יסכים מ"מ אין בידו לאבד עצמו ולמות כיון דיש לו רפואה ולכן שפיר מותר לרפאותו אף דחובל בו ומצער בו אבל מה שאינו צריך לרפואה ח"ו להתיר לצער וראי' גמורה מגמ' סנהדרין פ"ד ע"ב רב לא שביק לבריה למשקל ליה סולא דלמא חביל לי' והו"ל שגגת איסור ופריך א"ה אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק ועיין כ"מ פ"ה מהל' ממרים ד"ה אף על פי ובשו"ת הריב"ש סי' תפ"ד ובש"ע הגרש"ז הל' נזקי נפש ס"ד דמבואר דאפילו רופא העושה מצוה ברפואתו אם חבל בו יותר מהצורך הרי הוא בשגגת לאו. ועיין שו"ת תורת חסד סי' כ"ט ושו"ת מהרי"ט ריש חיו"ד עכ"פ מבואר דאפילו חובל לשם מצוה ולרפואה אם חובל יותר מההכרח הרי הוא בכלל לאו דחובל אלא שאם הוא בשוגג הרי הוא חובל בשוגג

ואפילו להרמב"ן הובא בנמק"י סנהדרין פ"ד הנ"ל שתמה שא"כ לא יעסוק אדם ברפואה כלל דילמא טעי והו"ל שגגת סייף ותירץ דמכה אדם לרפואה פטור ומצוה דואהבת לרעך כמוך הוא ואפ"ה לא שבקינן לבריה דילמא חביל ביה טפי וכ"כ הר"ן שם דרופא מומחה כשיטעה אינו שוגג אלא כאונס ולדידהו נראה דליכא שגגת לאו אפילו כשטעה והוסיף לחבול מ"מ פשוט דזה דוקא כשטעה וחושב לרפואה אבל היכא דברור לי' דליכא רפואה בזה והרי הוא רק חובל בו בזריקות וכדומה כדי להחזיקו לשום דבר שלא לשם רפואה ודאי דעובר בו משום חובל ומשום מצער שלא לצורך שהרי אין החבלה זו לצורך רפואה והרי הוא ביסורים גדולים ומי התיר לו עוד לצער על לא דבר כיון שחיה לא יחי' עוד

שוב מצאתי בהגהת מרדכי מו"ק תתק"ט ומכאן הי' נראה וכו' אלא שיש לתרץ ולומר דודאי לעשות הדבר שיגרום שלא ימות מהרה הגוסס אסור וכו' ואם יש שם דבר שגורם לנפשו שלא תצא מותר להסיר אותו מהגוסס ואין בכך כלום שהרי אינו מניח אצבעו על הנר ואינו עושה מעשה שה"ג אשר סביב לכוף ע"ש (ועיין משנה הלכות ח"ז סי' ק"ע).